

Lainvalmisteluosasto
Rikos- ja prosessioikeuden yksikkö
Lainsäädäntöneuvos Jaakko Rautio

Muistio 18.2.2016

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI RIKOSLAIN 10 LUVUN JA PAKKOKEINOLAIN 6 JA 7 LUVUN MUUTTAMISESTA (HE 4/2016 vp)

Esityksen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutoksia rikoslain menettämisseuraamuksia koskevaan lukuun. Muutoksilla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi rikosentekovälineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa. Ehdotetut muutokset laajentaisivat mahdollisuutta tuomita rikoksesta peräisin oleva omaisuus valtiolle menetetyksi.

Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä koskeva määritelmäsäännös. Lisäksi lakiin lisättäisiin säännökset kolmannelle osapuolelle siirretyn hyödyn tuomitsemisesta menetetyksi. Voimassa olevaa lakia muutettaisiin myös siten, että niin sanotun laajennetun hyötykonfiskaation edellytyksenä olevien rikosten luetteloa täydennettäisiin direktiivissä edellytetyn mukaisesti. Lakiin myös kirjattaisiin eräitä laajennetun hyödyn menetetyksi tuomitsemista harkittaessa huomioon otettavia seikkoja.

Lakiin lisättäisiin nykykäytäntöä selventävät säännökset menetetyksi tuomitsemista koskevan asian käsittelemisestä omana asianaan sekä menettelysäännökset asian käsittelemisestä vastaajan poissaolosta huolimatta direktiivissä tarkoitetuissa tilanteissa.

Esitykseen sisältyy myös säännös väittämisen- ja todistustaakasta menettämisseuraamusta koskevassa asiassa. Väittämistaakan osalta kantajan olisi vedottava niihin seikkoihin, joihin hänen menettämisen vaatimuksensa perustuu. Kantajalla olisi myös todistustaakka mainituista seikoista, lukuun ottamatta laajennettuna hyötynä menetetyksi vaadittavan omaisuuden alkuperää, josta todistustaakka olisi vastaajalla.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi lakiin järjestely, jolla ulkomailla menettämisseuraamuksen turvaamiseksi jäädytettyä omaisuutta voitaisiin käyttää asianomistajan vahingonkorvausvaatimuksen kattamiseen.

Esitykseen sisältyy myös pakkokeinolain täsmennyksiä liittyen datan menetetyksi tuomitsemiseen sekä menettämisseuraamuksen turvaamisen tehostamiseksi vakuustakavarikkoa ja takavarikkoa koskevaan sääntelyyn.

Asian vaikutukset

Esityksellä ei ole mainittavia taloudellisia tai organisatorisia vaikutuksia. Ehdotus mahdollistaisi jatkossa rikoshyödyn tehokkaamman menetetyksi tuomitsemisen.

Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 10.2.2014 työryhmän valmistelemaan lainsäädäntöä direktiivin kansalliseksi täytäntöönpanemiseksi sekä selvittämään käännetyin todistustaakan käyttöönottamista laajennetun hyödyn menetetyksi tuomitsemisessa ja valmistelemaan sitä koskevat säännökset, jollei perustuslaista tai kansainvälisistä ihmisoikeusvelvoitteista taikka muusta sellaisesta syystä muuta johdu. Eduskunta on lausumassaan edellyttänyt harmaan talouden torjuntaan liittyen käännetyin todistustaakan käyttöönoton selvittämistä (EK 42/2010 vp). Työryhmän tuli laatia ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmä luovutti mietintönsä 20 päivänä tammikuuta 2015 (Rikoslain menettämisseuraamuksia koskevien yleissäännösten tarkistaminen. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 3/2015).

Mietinnöstä pyydettiin lausunnot 28 taholta. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle varattiin tilaisuus lausua mietinnöstä. Lausuntoja saatiin yhteensä 24. Lausunnoista on julkaistu kooste (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 43/2015). Hallituksen esitys on valmisteltu mietinnön ja lausuntopalautteen perusteella oikeusministeriössä. Esitykseen on lisätty ehdotukset pakkokeinolain 6 luvun 4 §:n sekä 7 luvun 14, 15, 20 ja 23 §:n muuttamisesta. Ehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastusyksikössä.

Voimaantulo

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 4 päivänä lokakuuta 2016.